

Oslo

Bydel Alna

2021-2024

Handlingsplan for psykisk helse- og rusarbeid

Foto: Ellen J. Jarli

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	1
2. Utarbeidelse av handlingsplan	2
3. Overordnede satsninger for arbeid med psykisk helse og rus	2
4. Utfordringsbilde, utviklingsområder og nye tiltak	4
4.1 Spesielle målgrupper med særskilte behov blant barn og unge	4
4.2 Mennesker med særlig omfattende og sammensatte tjenestebehov	5
4.3 Innbyggere med helse - og/eller rusutfordringer som ikke finner frem i bydelens tjenestetilbud	5
4.4 Eldre med psykiske helse og/eller rusutfordringer	6
4.5 Arbeid og aktivitet for brukere med psykiske og/eller rusutfordringer	7
4.6 Boliger til brukere med særlig behov	7
Vedlegg.....	8
Sentrale føringer og strategier	8

1. Innledning

Psykiske helseutfordringer og rusproblemer er utbredt i befolkningen og bidrar til betydelig tap av helse, friske leveår og ikke minst livskvalitet. Vi vet at psykiske lidelser og/eller rus er en av hovedårsakene til at folk faller ut av arbeid. Psykiske lidelser ligger til grunn for 20 prosent av det legemeldte sykefraværet og 35 prosent av årsakene til uføretrygd. Psykiske helseutfordringer og rusproblemer har store omkostninger for den det gjelder, for pårørende og for samfunnet.

Innbyggerne i Bydel Alna skal oppleve en oppvekst og levekår som fremmer god psykisk helse og forebygger rusproblematikk. Trenger innbyggerne hjelp, skal de vite hvor de kan henvende seg og få hjelpen de har behov for når de trenger den. Innbyggerne skal møte psykisk helse- og rustjenester som setter deres behov, kunnskaper og mål for eget liv i sentrum. De skal få hjelp av medarbeidere med rett kompetanse, og tjenestene våre skal være basert på kunnskapstriangelet forskning, praksis og innbyggernes egen kunnskap. Bydelen vil fremme egenmestring og rehabilitering som bidrar til deltakelse, mestring og bedre livskvalitet. Godt samarbeid med pårørende er et viktig ledd i arbeidet. Noen innbyggere er brukere av flere tjenester, og disse skal oppleve sømløse og helhetlige tjenester. Tjenestene skal tilbys i tilknytning til eget hjem, lokalmiljø og i hverdagslige omgivelser.

Siste kartlegging med BrukerPlan i Bydel Alna ble gjort i mars 2019. Denne undersøkelsen viser at det er registrert 554 voksne innbyggere med utfordringer inne psykisk helse og/eller rus.

Siden kartleggingen i 2019, har verden stått i en krevende situasjon som følge av koronapandemien. Den har ført til stor usikkerhet, tapte arbeidsplasser, nedstenging av kultur- og fritidstilbud, reduserte hjelpetilbud, økt isolasjon og ensomhet. Dette har bidratt til flere helseutfordringer både for innbyggere som hadde rus- og psykisk helseutfordringer fra før, men også blant dem som ikke tidligere har slitt med dette. Det er for tidlig å si hva det totale omfanget og konsekvensene av pandemien vil bli, men dette er likevel en viktig faktor å ha med i det videre arbeidet med oppfølgingen av handlingsplanen for psykisk helse og rus.

Handlingsplanen for psykiske helse og rus 2021-2024 bygger på bydelens strategiske dokument, hovedprioriteringer i økonomiplan 2020-2023, samt byrådsavdelingens mål for bydelene og Oslo kommunes strategier for rus og psykisk helse.

Handlingsplanen har som mål å synliggjøre de største utfordringsbildene fremover, samt hvilke tiltak som skal igangsettes i handlingsplanens periode, basert på identifiserte utviklings- og forbedringsområder. Handlingsplanen beskriver hvordan bydelen vil jobbe forebyggende og med tidlig innsats, samt helhetlig og tverrfaglig rundt de brukerne som har behov for det.

2. Utarbeidelse av handlingsplan

Handlingsplanen er utarbeidet av koordinerende utvalg for psykisk helse – og rusarbeid.

Koordinerende utvalg er også ansvarlig for BrukerPlan og årlige rapporteringer.

Koordinerende utvalg består av representanter for alle enheter som arbeider med psykisk helse - og rusproblematikk.

Handlingsplanens varighet er fire år. Koordinerende utvalg følger opp planen to ganger i perioden. Utvalget kan redigere planen dersom nye tiltak eller utfordringer vurderes lagt til. Det er utarbeidet en mål- og tiltaksplan som vil være arbeidsdokument for tjenestene gjennom perioden. Nye føringer fra Byrådsavdelingen og Helseetaten kan legges inn i perioden.

Representantene i utvalget har, sammen med sine ledere, ansvar for å sikre at planen er kjent blant alle ansatte og at arbeidet i deres respektive tjenester følges opp.

Handlingsplan for neste periode koordineres så langt det lar seg gjøre med kommunens revisjon av de overordnede handlingsplanene for psykisk helse - og rusarbeid.

3. Overordnede satsninger for arbeid med psykisk helse og rus

Bydel Alnas handlingsplan for 2021 – 2024 bygger også på de fire tidligere planene for Psykisk helse- og rusarbeid, BrukerPlan 2019, Ung data junior 2019, 5-7. klasse og Ung data ungdom 2018, 8. – 10. klasse.

Det er mange overordnede føringer for hvordan man skal arbeide med psykisk helse – og rusmiddelproblematikk. Vi har både nasjonale og kommunale føringer og standarder. Disse er samlet i vedlegg 1.

I 2020 kom kommunens strategi for psykisk helsearbeid – «En psykt bra by». I strategien har byrådet tre hovedmål:

1. Færre innbyggere får psykiske helseutfordringer
2. Det er en dør inn til psykiske helsetjenester
3. Innbyggere som har psykiske helseutfordringer får bistand ut fra sine behov, slik at de kan leve meningsfylte liv.

Kommunens strategi for arbeidet med rus kom i 2018. Hovedmålene er:

1. Forebygging av psykisk helse - og rusmiddelproblemer

2. Tidlig innsats når psykisk helse - og rusmiddelproblemer har oppstått

3. Økt livskvalitet når psykiske helse- og rusmiddelproblem har oppstått

Disse strategiene og føringene ligger til grunn for arbeidet med bydelens fem prioriterte hovedmål:

1. Forebygging av psykisk helse - og rusmiddelproblemer

2. Tidlig innsats når psykisk helse - og rusmiddelproblemer har oppstått, og en dør inn til bydelens tjenester

3. Økt livskvalitet når psykiske helse- og rusmiddelproblem har oppstått

4. Riktig tjenester til rett tid og samordnede tilbud til mennesker med psykiske helse- og rusmiddelproblemer.

5. Flere kompetente ansatte og økt kompetanseutvikling

Foto: Thomas Ekström

4. Utfordringsbilde, utviklingsområder og nye tiltak

Totalt 554 brukere av Bydel Alnas tjenester ble kartlagt i mars 2019 ved hjelp av kartleggingsverktøyet BrukerPlan. Se vedlegg 2. Av de kartlagte var 348 brukere med psykisk lidelse alene, mens 206 brukere hadde kun ruslidelse eller samtidig rus og psykisk lidelse.

I BrukerPlan kartlegges personer over 16 år som er registrert med kommunale tjenester, og som fagpersonen i vedkommende tjeneste vurderer har et rus - og eller et psykisk helseproblem. I vår bydel er det helse og omsorgstjenestene, med unntak av fastlegene, NAV og barnevernet som har kartlagt. Dette gir grunnlag for å drive et systematisk plan og kvalitetssikringsarbeidet i bydelen. Resultatet gir et godt overblikk over hvilke brukere som bør prioriteres og hva man kan forvente av behov for tjenester framover.

Bydelen har 35 brukere i døgnbemannede kommunale boliger og 93 brukere i andre kommunale boliger. Bydelen kjøper botilbud/ institusjonsplass til 62 brukere med psykiske lidelser. Noen av disse har i tillegg en rusavhengighet.

BrukerPlanen viser at det er cirka 170 barn som har omsorg fra pårørende med psykiske utfordringer og rusproblematikk. Bydelen antar at det er mørketall rundt antall barn som bor i disse familiene.

Det er særlig seks områder som peker seg ut som særskilte utfordringer i arbeidet med psykisk helse og rus i årene fremover.

4.1 Spesielle målgrupper med særskilte behov blant barn og unge

Utfordringsbilde knyttet til denne målgruppen

- Å identifisere barn og ungdom med foreldre med psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet
- Overgangen til voksentjenestene for ungdom over 18 år med rusutfordringer
- Å identifisere omfanget av brukere med psykiske helseutfordringer som har omsorg for barn og hvor barn er pårørende
- At yngre barn helt ned i 10-12 års alderen både selger og bruker illegale rusmidler
- Barn og unge med skolevegring som meldes til ulike tjenester i bydelen.
- Økende antall barn med diagnose innenfor autismspekterforstyrrelser, inkludert Asperger syndrom

Utviklingsområde

- Fokus på å identifisere barn og unge med foreldre som har psykisk helse- og rusutfordringer når de kartlegges med BrukerPlan.
- Økt tidlig innsats, samordning og felles handlingssti rettet mot barn og unge med skolevegring og innenfor autismspekteret.

- Tiltak rettet mot brukere med omsorg for barn og barn som pårørende
- Tiltak rettet mot unge innbyggere som både selger og bruker rusmidler
- Foreldreveiledning til foreldre med psykisk helse- og rusmiddelutfordringer
- Personer med rusutfordringer skal ha en kontaktperson

Nye tiltak

- Definere og implementere kontaktpersonrollen for henvendelser og oppfølging fra personer med rusutfordringer og deres pårørende
- Tilrettelegge for identifisering av barn som har foreldre som psykisk helse- og rusmiddelutfordringer
- Etablere mødrekafe i flere områder i bydelen.
- Utvikle felles kompetanseplan og handlingssti for alle barn- og unge tjenestene

4.2 Mennesker med særlig omfattende og sammensatte tjenestebehov

Utfordringsbilde knyttet til denne målgruppen

- Personer med alvorlig psykisk lidelse med eller uten rusmiddelavhengighet, med store funksjons- og adferdsutfordringer og/eller som ikke vil ha kontakt med hjelpeapparatet.
- Personer med sikkerhetsproblematikk og personer som i tillegg har kognitiv svikt og lettere psykisk utviklingshemming.

Utviklingsområde

- Differensierte botilbud og ambulante oppfølgingstjenester
- Pårørendesamarbeid generelt og spesielt for yngre brukere
- Tettere samarbeid mellom bydelens tjenester og spesialisthelsetjenesten
- Personer med rusutfordringer skal ha en kontaktperson

Nye tiltak

- Definere og implementere kontaktpersonrollen for henvendelser innen rusproblematikk
- Utrede behov for tverrfaglig ambulant team for personer med særlige utfordringer og behov for sammensatte tjenester
- Opprette et desentralisert lavterskel tilbud for alle i Bydel Alna i tråd med strategisk rusplan
- Deltagelse i Oslo kommunes opplæring for pårørendesamarbeid

4.3 Innbyggere med helse - og/eller rusutfordringer som ikke finner frem i bydelens tjenestetilbud

Utfordringsbilde knyttet til denne målgruppen

- Innbyggere med helse - og/rusutfordringer opplever at det er vanskelig å orientere seg i bydelens tjenestetilbud og å komme i kontakt med riktig tjeneste
- Mange behersker ikke digitale verktøy og klarer ikke orientere seg

- Det er en utfordring å nå frem med informasjon og å gi rett bistand til personer med psykiske lidelser, helse- og/eller rusutfordringer, kombinert med språkvansker og annen kulturell forståelse av psykiske lidelser

Utviklingsområde

- Sikre at det er lettere for innbyggere med rus - og helseutfordringer å kommunisere med bydelen der hvor de er og når de trenger det
- Benytte klarspråk i all kommunikasjon med innbyggere og med et språk som når alle
- Kommunisere i kanaler som er enkle å bruke og bidra til at alle kan bruke dem
- Benytte kvalifisert tolk i større grad og oversette informasjon til aktuelle språk

Nye tiltak

- Innbyggertorg i nytt bydelshus
- Gjennomgang av bydelens nettsider for å sikre at informasjonen der er lett tilgjengelig og lett forståelig
- Arbeide for å få bedre tilgjengelighet til kvalifiserte tolker

4.4 Eldre med psykiske helse og/eller rusutfordringer

Utfordringsbilde knyttet til denne målgruppen

- Økning i antall eldre med psykisk helse- og/eller rusmiddelutfordringer
- Økning i behov for bemannede og egnede omsorgsboliger samt korttidsplasser

Utviklingsområde

- Øke kompetanse i alle tjenester som møter eldre med psykiske helse- og/eller rusmiddelutfordringer.
- Registrering i Brukerplan brukes til videre utvikling av tjenestetilbudene til eldre med psykisk helse- og rusutfordringer.
- Bedre samhandling i bydelen
- Egnede omsorgsboliger til målgruppen
- Eget samhandlingsprosjekt med spesialisthelsetjenesten bør vurderes for eldre med rusutfordringer.
- Personer med rusutfordringer skal ha en kontaktperson
- Personer med rusutfordringer skal ha en kontaktperson

Nye tiltak

- Definere og implementere kontaktpersonrollen for henvendelser innen rusutfordringer
- Teste arbeid i tverrfaglige team ut mot målgruppen
- Deling av kompetanse på tvers av enheter i bydelen

4.5 Arbeid og aktivitet for brukere med psykiske og/eller rusutfordringer

Utfordringsbilde knyttet til denne målgruppen

- Resultatet fra kartleggingen 2019 i BrukerPlan viser at svært få av de kartlagte er i arbeid eller utdanning.
- Behovet for VTA-plasser (Varig Tilrettelagt Arbeid) er større enn tilgangen på disse.

Utviklingsområde

- Videre satsing på IPS (Individuel Placement Support) og ordinære arbeidsrettede oppfølgingen, arbeidsmarkedstiltak og arbeidstrening.
- Aktivitetstilbud som utvikles i tråd med brukeres behov og ønsker på egnede steder i bydelen og «Hva er viktig for deg?»
- Desentraliserte rustiltak i lokalmiljøet for brukere med rusmiddelutfordringer
- Personer med rusutfordringer skal ha en kontaktperson

Nye tiltak

- Definere og implementere kontaktpersonrollen for henvendelser innen rusproblematikk
- Utvikling av, i fellesskap med brukerne, meningsfylte aktiviteter ved desentralisert lavterskeltilbud for rusavhengige

4.6 Boliger til brukere med særlig behov

Utfordringsbilde knyttet til denne målgruppen

- Mangel på boliger til brukere med rus- og psykiske utfordringer/kognitiv svikt når disse skal bosettes i egen bydel innen 2030
- Gruppen har lav bo-evne, har bodd lenge på institusjon og har aldri eiet egen bolig mm.

Utviklingsområde

- Skaffe egnede boliger
- Utvide oppfølging av brukerne basert på deres behov

Nye tiltak

- Lage en boligtrapp for bydelen for å synliggjøre tilgjengelige boligformer
- Implementere metodeboken fra prosjekt «Sammen om bolig», en metodikk for planlegging, etablering og oppfølging i egen bolig.

Vedlegg

Sentrale føringer og strategier

- Byrådets strategiske plan for rusfeltet i Oslo (2018)
- En psykt bra by – Strategi for psykisk helse i Oslo (2020)
- Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m.
- Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen
- Forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator
- Nasjonal retningslinje fra Helsedirektoratet: ROP-retningslinjen
- Nasjonal veileder fra Helsedirektoratet: Sammen om mestring
- Pakkeforløp (Tverrfaglig spesialisert rusbehandling)
- Kommunerevisjonens rapport om oppfølging av personer med ruslidelser, bydel Alna og bydel Nordstrand
- Opptrappingsplanen for rusfeltet (2016-2020)
- Samtidig ruslidelse og psykisk lidelse (ROP-lidelser)

Oslostandard for rusfaglig arbeid avgrenses mot følgende andre standarder:

- Veileder for rusforebyggende arbeid i Osloskolen
- Oslostandard for overdoseforebyggende arbeid i bydelene
- Oslostandard for oppsøkende arbeid mot utsatte unge
- Oslostandard for bo-oppfølging (2021)
- Oslostandard for bomiljøarbeid (2021)
- Oslostandard for pårørendesamarbeid
- Overordnet standard for tjenester i hjemmet
- Velferdsetatens rusarbeid (Fag- og metodehåndbok)

